

JAARVERSLAG 1999

INLICHTINGENTAAK MID

CONTRA-INLICHTINGEN
EN VEILIGHEIDSTAAK MID

MEDEZEGGENSCHAP

INLICHTINGENDIENST

MILITAIRE

1999

VOORWOORD

Het jaar 1999 bevestigde niet alleen de belangstelling voor, maar ook het toenemende belang van een goed functionerende inlichtingen- en veiligheidsdienst bij Defensie. Politieke, militaire, technologische en sociaal-economische ontwikkelingen in de wereld resulteren in een diffuus samenstel van veiligheidsrisico's. Tegelijkertijd neemt de rol van de Nederlandse krijgsmacht bij het tegengaan van deze veiligheidsrisico's toe, waarbij de grens tussen militaire en civiele activiteiten vervaagt. Voldoende zicht op dit complexe krachtenveld is onontbeerlijk.

De proliferatie van massavernietigingswapens en overbrengingssystemen gaat gestaag door. Met name op het gebied van chemische en biologische wapens gaf het afgelopen jaar geen verbetering te zien. Ontwikkelingen in Noord-Korea, Irak en Iran geven aanleiding tot zorg. Ook de confrontatie tussen India en Pakistan en de dreiging van het wederzijdse bezit van kernwapens vergen de aandacht.

De voortdurende instabiliteit aan de periferie van Europa resulteerde in 1999 in verdergaande Nederlandse militaire betrokkenheid bij de ontwikkelingen op de Balkan. De langdurige luchtcampagne boven Kosovo en de daaropvolgende inzet van een omvangrijk contingent aan grondtroepen spreken voor zichzelf. Tegelijkertijd duurt de inzet van eenheden in Bosnië Herzegovina voort.

De veiligheid en integriteit van naar de Balkan uitgezonden eenheden blijven een punt van zorg tegen de achtergrond van politieke facties en etnische entiteiten in dit crisisgebied. De verwevenheid van lokale inlichtingendiensten en criminele activiteiten verdient daarbij bijzondere aandacht.

Maar ook op Nederlandse bodem dient de veiligheid van de krijgsmacht te worden gewaarborgd. Een open en technologisch afhankelijke samenleving als de onze is per definitie kwetsbaar voor subversieve activiteiten. Deze activiteiten komen voort uit ideologische opvattingen bij groepen of individuen, uit onze militaire betrokkenheid bij internationale crises en uit ongewenste belangstelling vanuit het buitenland voor militair-technologische ontwikkelingen hier. Recente activiteiten van 'hackers' onderschrijven het toenemende belang van de beveiliging tegen inbreuken op gevoelige informatie in geautomatiseerde systemen.

Ook bij de werving van nieuw personeel verdient veiligheid en betrouwbaarheid voortdurende aandacht. De opkomst van rechts-extremisme in een aantal landen in Europa en de voortdurende penetratie van criminele organisaties en drughandel in alle geledingen van de samenleving doen deze taak in belang toenemen.

Een goede taakvervulling van de krijgsmacht op alle terreinen is mede afhankelijk van toereikende inlichtingen en veiligheid. Het is derhalve essentieel dat de Militaire Inlichtingendienst (MID) inhoudelijk, organisatorisch en budgettair in staat is de taken ter ondersteuning van de krijgsmacht te vervullen. Een effectieve samenwerking met andere inlichtingen en veiligheidsdiensten is daarbij van belang. Dit jaarverslag beschrijft hoe aan deze opdracht inhoud wordt gegeven.

DE MINISTER VAN DEFENSIE

Mr. F.H.G. de Grave

Voorwoord	2
Inhoudsopgave	5
1. Inlichtingentaak MID	6
1.1 Balkan, Midden en Zuid-Oost Europa	7
1.2 Midden Oosten en Noord Afrika	9
1.3 Sub-Sahara en Zuid Afrika	12
1.4 Russische Federatie	16
1.5 Caribisch gebied en Latijns Amerika	20
1.6 Zuid en Oost Azië	21
1.7 Proliferatie	22
1.8 Ruimtevaart	23
2. Contra-Inlichtingen en Veiligheidsstaak MID	25
2.1 Vredesoperaties	25
2.2 Militaire veiligheid	27
2.3 Buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten	27
2.4 Terrorisme	27
2.5 Fundamentalisme	28
2.6 Antimilitarisme	28
2.7 Rechts-extremisme	28
2.8 Informatiebeveiliging	28
2.9 Industrieveiligheid	29
2.10 Exportcontrole en proliferatie van conventionele wapens	30
2.11 Veiligheidsonderzoeken	31
2.12 Vertrouwensfuncties	32
2.13 Projecten verbetering uitvoering veiligheidsonderzoek	33
3. Bedrijfsvoering	35
4. Medezeggenschap	37
5. Archieven MID	38
6. Reorganisatie MID	40
7. Verzoeken in het kader van de WOB	44
8. Sturing en controle	45

1. INLICHTINGENTAAK MID

De MID richt zijn aandacht niet alleen op landen en regio's, maar ook op specifieke onderwerpen. De aandachtsgebieden van de MID worden bepaald door de bewindslieden, de Secretaris Generaal, de Chef Defensiestaf en de bevelhebbers op basis van de taken van de krijgsmacht en de daaraan gerelateerde informatiebehoefte. Over deze aandachtsgebieden worden inlichtingen- en veiligheidsanalyses opgesteld. Het gaat hierbij zowel om ontwikkelingen op politiek, economisch en technologisch gebied als ontwikkelingen op militair-strategisch en operationeel gebied.

De inlichtingenactiviteiten van de MID richtten zich in 1999 wederom voor het grootste deel op de voorbereiding op en de deelname aan crisisbeheersings-, vredes- en humanitaire operaties. De MID verzamelde zowel vooraf als in de operationele fase gegevens over de relevante landen of regio's. De inlichtingen- en veiligheidsanalyses speelden een rol bij de besluitvorming over deelname aan operaties en droegen bij tot een doeltreffende inzet van de krijgsmacht. Bij de verwerving van gegevens werd gebruik gemaakt van open en gesloten bronnen.

De Chef Defensiestaf (CDS) is belast met de planning, de beleidsadvisering over de militaire aspecten en (het toezicht op) de uitvoering van crisisbeheersings- en vredesoperaties. De coördinatie en sturing van deze operaties vindt plaats in het Defensie Crisisbeheersingscentrum (DCBC). De MID ondersteunt het DCBC en de krijgsmacht delen op 24-uursbasis op het gebied van inlichtingen en contra-inlichtingen en veiligheid. Op basis van de aanbevelingen van het rapport-Van Kemenade is de samenwerking tussen de Defensiestaf en de MID verbeterd.

De MID heeft personele ondersteuning geleverd aan diverse crisisbeheersings- en vredesoperaties waaraan Nederland deelneemt, waaronder die in het voormalig Joegoslavië en op Cyprus.

1.1 Balkan, Midden en Zuid-Oost Europa

In 1999 werd veel aandacht besteed aan de situatie en de ontwikkelingen op de Balkan. Een groot deel van de beschikbare analyse- en rapportagecapaciteit werd in beslag genomen door de escalatie van de Kosovo-crisis in dit jaar. Er bestond in verhoogde mate noodzaak om de beleidsbepalende instanties in het ministerie van Defensie van informatie en adviezen te voorzien. Tevens werd een bijdrage geleverd aan de informatievoorziening ten behoeve van de betrokken Nederlandse eenheden.

Kosovo

Ondanks de inspanningen van de internationale gemeenschap in Kosovo, neemt het gebied steeds sterkere trekken aan van een mono-etnische, onafhankelijke staat. Met het verdwijnen van de Servische minderheid in Kosovo zal ook het etnisch gerelateerde geweld afnemen. Tegelijkertijd zal echter het crimineel gemotiveerde geweld toenemen. Gezien de interne tegenstellingen in de Kosovo-Albanese politieke top en de beperkte invloed van het staatsgezag zal de normalisering van de situatie in Kosovo een langdurig proces blijken en een grote mate van internationale aandacht en presentie vergen.

Naast de voortschrijdende criminalisering van de regio is één van de aandachtspunten gelegen in het destabiliserende potentieel van de groot-Albanese gedachte. Momenteel is de kans op de snelle vorming van een groot-Albanese staat niet groot, maar deze zou door de invloed van omliggende landen, zoals Joegoslavië en Macedonië, in de toekomst vastere vormen kunnen aannemen.

Montenegro

Vergelijkbare tendensen zijn ook aanwijsbaar met betrekking tot Montenegro dat, onder de noemer van herdefiniëring van de betrek-

kingen met Servië, in de praktijk steeds meer autonomie voor zich opeist en de verdenking op zich laadt te streven naar onafhankelijkheid. Gezien het belang van Montenegro voor Servië kan een afscheiding leiden tot een (gewapende) confrontatie tussen beide federale eenheden en, in het ergste geval, tot een burgeroorlog in Montenegro.

Bosnië-Herzegovina

Ook de implementatie van het Dayton Peace Agreement in Bosnië-Herzegovina bleef in 1999 aandacht opeisen. Weliswaar is de kans op een grootschalig militair conflict in Bosnië-Herzegovina sterk afgenomen, maar de vestiging van effectieve centrale instellingen, een levensvatbare economie en het herstel van de vooroorlogse etnische verhoudingen zijn tot op heden onmogelijk gebleken. In alle drie de delen van Bosnië-Herzegovina wordt de dienst nog steeds uitgemaakt door mono-etnische partijen, die sterke banden met de georganiseerde misdaad hebben. De oorzaken van de oorlog zijn nog niet verdwenen en het opnieuw oplopen van de inter-etnische spanningen is allerm minst uitgesloten, zeker in de aanloop naar de verkiezingen die in 2000 gepland staan. Mede door de voortgezette deelname van Nederlandse troepen aan SFOR zal ook in de komende jaren intensief aandacht aan de ontwikkelingen in Bosnië-Herzegovina worden besteed.

Cyprus

In 1999 heeft Nederland aan de VN-vredesoperatie op Cyprus deelgenomen. Eind 1999 zijn tussen de Griekse en Turkse gemeenschappen onder auspiciën van de SGVN (Secretaris Generaal Verenigde Naties) "proximity talks" van start gegaan. De hoop is dat deze (mede onder invloed van de verbeterde relaties tussen Griekenland en Turkije ten gevolge van de "aardbevingsdiplomatie" en het zicht op een Turks EU-lidmaatschap) in de loop van het jaar tot een toenadering tussen beide betrokken partijen zullen leiden. Zo lang een doorbraak in de conflictsituatie uitblijft, zal een militaire VN-presence op het eiland wenselijk blijven.

Kroatië, Joegoslavië en Macedonië

De Kroatische presidents- en parlementsverkiezingen kunnen leiden tot een heroriëntatie van de Kroatische buitenlandse politiek die een stabiliserende werking op de gehele regio kan hebben. Joegoslavië en Macedonië zullen, gezien de gespannen binnenlandse situatie, een bron van instabiliteit blijven. In Joegoslavië bleef de positie van federaal president Milosevic, die door het ICTY (International Criminal Tribunal Yugoslavia) is aangeklaagd wegens oorlogsmisdaden, stabiel. Hij bleef controle houden over de politie, de veiligheidsdiensten en over de media. Bovendien ontbrak het de oppositie aan massale steun onder de bevolking en aan interne samenhang. Een machtswisseling is dan ook op korte termijn onwaarschijnlijk.

Macedonië bleef in de greep van een sociaal-economische crisis die de stabiliteit van het land ondergraaft. Deze crisis biedt een voedingsbodem voor toenemende spanningen, voornamelijk tussen de Slavische meerderheid en de etnisch-Albanese minderheid. Die spanningen kunnen ook oplopen als gevolg van de situatie in het naburige Kosovo.

1.2 Midden-Oosten en Noord-Afrika

De regio werd gekenmerkt door politieke instabiliteit en conflicten. Er deden zich grote etnisch-religieuze, politieke en sociaal-economische tegenstellingen voor, terwijl daarnaast de bevolking in de regio sterk toeneemt. Bovenal spelen tussen bepaalde landen militair-politieke rivaliteiten, die in regionaal strategisch opzicht meer gewicht krijgen en tevens een uitstraling buiten de regio hebben. Deze situatie brengt potentiële veiligheidsrisico's voor Europa en Nederland met zich mee.

Voortkomend uit militair-politieke rivaliteit heeft een aantal landen in de regio omvangrijke strijdkrachten opgebouwd en worden ambitieuze bewapeningprogramma's uitgevoerd. De mogelijke uitzending van militaire eenheden voor crisisbeheersings- en vredesoperaties is reden voor de MID de ontwikkelingen nauwgezet te blijven volgen. Aan de programma's van enkele zogeheten risicolanden voor nucleaire, biologische en chemische (NBC) wapens, alsmede ballistische raketsystemen wordt elders in dit verslag aandacht besteed. Naast algemene veiligheidsrisico's ging de aandacht van de MID uit naar de huidige en eventueel toekomstige Nederlandse bijdrage aan vredesmissies in de regio.

Olie en water

Olie en water spelen een belangrijke rol in deze regio. Ontwikkelingen gerelateerd aan de omvangrijke oliereserves kunnen niet alleen leiden tot nieuwe spanningen en conflicten in de regio, maar ook tussen de landen in deze regio en het Westen. Het gaat om ongeveer de helft van de bewezen oliereserves in de wereld. Deze blijven voor het Westen op langere termijn van strategisch belang. Iran kan de olie-uitvoer vanuit de Perzische Golf naar Europa militair bedreigen. Water is een schaars goed in de regio en vormt daardoor ook een conflictbron voor vele landen. Nagenoeg alle landen betrekken water dat door buitenlandse rivieren wordt aangevoerd. Het gaat hierbij om de rivieren in de Golan Hoogte/Jordaanvallei (Syrië, Israël, Libanon en Jordanië) de Tigris en de Eufraat (Turkije, Syrië, Irak en Iran) en de Nijl (Egypte, Soedan). Het tekort aan water zal in de komende tijd toenemen, hetgeen tot gewapende conflicten kan leiden. Multilaterale afspraken inzake regionale waterhuishouding zijn noodzakelijk, maar bestaan (nog) niet.

Fundamentalisme

Een andere, niet te veronachtzamen factor van invloed is het islamitisch fundamentalisme, lokaal georiënteerd en zich manifesterend in uiteenlopende vormen. De fundamentalisten spelen in op de onvrede onder de bevolking en kritiseren de regimes. Gezien de sombere sociaal-economische vooruitzichten is geen wezenlijke afname van het fundamentalisme te verwachten. Het is vooral de radicale stroming in het fundamentalisme die met haar gewelddadige inslag bijdraagt aan de instabiliteit in het gebied.

Terrorisme

De regio kent sinds jaren diverse terroristische groeperingen die uiteenlopende doelen nastreven. Een aantal van deze groeperingen is gelieerd aan (internationale) criminele organisaties, die zich onder andere bezighouden met drugtransporten en illegale immigratie. Enkele landen in de regio verlenen steun aan terroristische groeperingen, of gebruiken hun veiligheidsdiensten om door terroristische aanslagen hun politieke doelstellingen te realiseren.

In een aantal landen richten terroristische groeperingen, met name radicaal fundamentalistische, zich zowel tegen plaatselijke regimes als tegen westerse doelen ter plaatse. Het verzet van radicale fundamentalistische groeperingen tegen het, door het Westen gesteunde, vredesproces in het Midden-Oosten is daarbij ook een belangrijke factor.

Iran

Van de risicolanden vestigt vooral Iran de aandacht op zich. De reden hiervoor is de potentiële militaire dreiging die in het bijzonder als uitvloeisel van zijn nucleair programma, mogelijk binnen tien jaar, van Iran door het Westen wordt ervaren. Dit Iraanse programma zal tevens effect hebben in de regio. Een hoofdfactor hierbij is dat Iran anticipeert op een omvangrijke herbewapening door Irak wanneer de VN-sancties tegen Irak zijn opgeheven. Met dit vooruitzicht is een wapenwedloop, zowel conventioneel en non-conventioneel, tussen beide aartsrivalen waarschijnlijk. Daarnaast richt Iran zijn strategisch afschrikkingspotentieel tegen Israël en Saudi-Arabië, maar ook tegen de westerse militaire eenheden in het Golfgebied. Overigens is de niet aflatende betrokkenheid van Rusland bij het Iraanse bewapeningsprogramma reden tot zorg.

Momenteel ligt al een deel van het Navo-grondgebied binnen het bereik van Iraanse raketsystemen. Gelet op de inspanningen van Iran om de dracht van de ballistische raketsystemen te vergroten is het aannemelijk dat voor het jaar 2010 West-Europa binnen het bereik van deze raketsystemen komt te liggen. Iran wil de raketten kunnen uitrusten met conventionele en non-conventionele ladingen.

Irak

Ondanks een strikt sanctieregime van bijna tien jaar heeft Saddam Hoessein zich weten te handhaven. Er zijn geen tekenen die wijzen op een spoedig einde van dit regime. Hoewel tekenen van sanctiemoeheid zich op het regionale en internationale vlak beginnen te manifesteren, is het niet aannemelijk dat binnen afzienbare tijd verandering komt in de houding van de VN Veiligheidsraad. Toch is het niet uit te sluiten dat op termijn de internationale steun voor het sanctieregime erodeert, waardoor een formeel VN-besluit bespoedigd wordt. Naar verwachting zal Irak, na beëindiging van het sanctieregime, in versneld tempo zijn militaire capaciteiten pogen te herstellen. Hierbij komt de nadruk te liggen op massavernietigingswapens in combinatie met ballistische raketsystemen.

Syrië

In Syrië zullen twee, nauw met elkaar verbonden, aangelegenheden inwerken op de toekomstige ontwikkelingen. De ene betreft de (vredes)onderhandelingen met Israël, de andere de opvolging van president Assad. Een voor Syrië bevredigende afwikkeling van de onderhandelingen zal een stabiele machtswisseling vereenvoudigen.

Ook Syrische ballistische raketten, eventueel voorzien van chemische strijdmiddelen, kunnen doelen in Europa bereiken. De Syrische afschrikking is echter primair tegen Israël bedoeld. Een vredesregeling tussen Israël en Syrië kan tot een reductie van het militaire potentieel van Syrië leiden. Dit zal ook de Syrische afschrikking tegen met name Turkije verminderen.

Ten aanzien van het vredesproces in het Midden-Oosten moet worden afgewacht of de resterende problemen tussen Israël en de Palestijnen, alsmede tussen Israël en Syrië en tussen Israël en Libanon, op afzienbare termijn geheel zullen worden opgelost. Vooral het probleem van de definitieve status van Jeruzalem vormt een bron van hevige spanningen tussen de betrokken partijen. Deze conflictueuze situatie kan onder bepaalde omstandigheden een uitstralingseffect naar andere landen in de regio hebben.

Westelijke Sahara

Aan dit gebied werd aandacht besteed, omdat Nederland voornemens was een eenheid ter beschikking te stellen voor een eventuele (VN)troepenmacht. De VN streven ernaar een referendum voor zelfbeschikking te laten houden, maar dit heeft ernstige vertraging opgelopen.

1.3 Sub-Sahara en Zuid Afrika

Sub-Sahara Afrika bleef in 1999 gebukt gaan onder een reeks van conflicten. Ook daar waar de vrede in recente tijden herwonnen lijkt te zijn, bleek deze over het algemeen bijzonder fragiel. De bijzondere aandacht van de MID ging uit naar die conflicten waarbij een internationale interventie vanuit de VN gestalte heeft gekregen, of een dergelijke interventie in overweging werd genomen, waarbij eventueel een bijdrage van Nederland zou kunnen worden gevraagd. Hierbij ging het om de in 1999 gestarte VN-missies in de Democratische Republiek Congo (MONUC) en Sierra Leone (UNAMSIL). Daarnaast werd in het grensconflict tussen Ethiopië en Eritrea overwogen een VN-missie in te zetten. De noodzaak voor het volgen van de conflicten lag ook in het mogelijk uitvoeren van humanitaire operaties.

Prominente conflicten waren in de Democratische Republiek Congo (DRC), in Angola, Oeganda, Rwanda, Burundi, Congo-Brazzaville, Soedan, Sierra Leone, en het grensgeschil tussen Ethiopië en Eritrea.

Het conflict rond de DRC wordt ook wel "Afrika's Eerste Wereldoorlog" genoemd. Aangezien zeven landen direct in militaire zin bij het conflict betrokken zijn, is deze benaming niet zonder grond.

Ook heeft het conflict een regionale uitstraling in diplomatieke en economische zin, terwijl verschillende staten binnen én buiten Afrika, maar ook niet-staatgebonden economische krachten, openlijke of heimelijke steun verlenen aan de conflictpartijen. Een complicerende factor wordt gevormd door de moeilijk vatbare milities in het gebied. De voornaamste zijn de Rwandese groeperingen die na de genocide van 1994 de wijk hebben genomen naar de DRC.

Medio 1999 werd in Lusaka een akkoord getekend voor een staakt-het-vuren en de waarnemingsmissie MONUC. Dit staakt-het-vuren is echter van alle kanten stelselmatig geschonden.

Angola

In Angola zette het regeringsleger (FAA) in september een grootschalig offensief in tegen het UNITA van Jonas Savimbi. De FAA wist hierbij aanzienlijke terreinwinst te boeken. Tegen het einde van het jaar werd echter duidelijk dat UNITA nog geenszins uitgeschakeld was, en zich wederom lijkt te wenden tot guerrilla-tactieken. Verontrustend was hierbij in december het besluit van Namibië om de FAA vanuit haar grondgebied tegen UNITA te laten opereren. Hiermee dreigt een regionalisering van het Angolese conflict.

Oeganda

In Oeganda bleven in het noorden en westen opstandelingen actief. In het westen noodzaakt dit Oeganda nog altijd tot militaire inzet op het grondgebied van de DRC. In het noorden bleef het schimmige en uiterst wrede Lord's Resistance Army (LRA) actief. Een in december gesloten akkoord tussen Oeganda en Soedan beoogt de steun van Soedan aan het LRA en die van Oeganda aan het Southern Sudan People's Liberation Movement /Army (SPLM/A) te beëindigen.

Rwanda

Voor Rwanda was 1999 betrekkelijk rustig. Buiten de landsgrenzen bleven de Rwandese strijdkrachten echter actief in de DRC, waarbij zij zich vooral richtten op de 'génocidaires', zijnde voormalige Rwandese legereenheden die hebben deelgenomen aan de slachtingen van 1994 en de hierbij betrokken milities van de zogenoemde Interahamwe. De nasleep van deze slachting zal nog vele jaren een belangrijke factor blijven.

Burundi

In Burundi leek het overlijden van de voormalige Tanzaniaanse president Julius Nyerere een gevaar te vormen voor het lopende, zeer fragiele, bemiddelingsproces dat hier plaatsvindt. De Zuid-Afrikaanse ex-president Mandela nam zijn taak als bemiddelaar over. Of Mandela erin zal slagen om meer vertrouwen tussen de sterk gepolariseerde bevolkingsgroepen te kweken moet nog worden gezien. Voorlopig moet echter nog altijd worden gevreesd dat verschillende extremistische groeperingen doelbewust zullen blijven aansturen op hernieuwde uitbarstingen van geweld.

Congo-Brazzaville

Nadat in Congo-Brazzaville in 1997 ex-president Sassou-Nguesso de macht overnam van zijn gekozen opvolger Lissouba, bleef het daar onrustig. De strijd tussen aan beiden gelieerde milities vlamde op. De humanitaire gevolgen waren aanzienlijk. Een in december gesloten akkoord zal mogelijk uitzicht geven op een herstel van de stabiliteit.

Soedan

De burgeroorlog in Soedan blijft voortduren. Hoewel dit conflict nog altijd vaak wordt afgedaan als een strijd tussen een "Islamitisch noorden" en een "Christelijk/animistisch zuiden" is de werkelijkheid complexer. Factionale belangen blijven zich verzetten tegen verzoening, terwijl ook economische belangen (olie in midden-Soedan) en regionale belangen (het water van de Nijl) factoren van belang blijven. Opvallend was dat president Al-Beshir zijn concurrent Al-Turabi terzijde schoof. Al-Turabi is de ideoloog van het voormalige National Islamic Front (NIF) dat Al-Beshir aan de macht bracht, en werd vaak gezien als de feitelijke sterke man in Khartoum. Ondertussen lenigt Operation Lifeline Sudan (OLS) de ergste nood in zuid-Soedan. Deze hulpverlening ziet zich echter in toenemende mate voor het dilemma gesteld dat deze hulp ook een bijdrage aan het voortduren van de strijd kan leveren.

Sierra Leone

Freetown, de hoofdstad van Sierra Leone, werd in januari 1999 aangevallen door de rebellen van het Revolutionary United Front (RUF). Ternauwernood kon de West-Afrikaanse vredesmacht ECOMOG deze aanval afslaan. Onder sterke internationale druk werd medio 1999 in Lomé een vredesakkoord gesloten. Als onderdeel werd een VN-waarne-mingsmissie (UNOMSIL) ingesteld. In oktober volgde hierop UNAMSIL met een mandaat dat belangrijke elementen van hoofdstuk 7 van het VN-handvest bevat. Aan het einde van het jaar werd tot uitbreiding van UNAMSIL besloten van 6.000 man tot 11.100 man. UNAMSIL zal daarmee de grootste lopende VN-vredesmissie worden.

Ethiopië en Eritrea

In het conflict tussen Ethiopië en Eritrea bleven de onverzettelijke karakters van hun leiders de uitvoering van een akkoord in de weg staan. Deze voorziet in een scheiden van de troepen onder internationaal toezicht, wellicht vanuit de VN. Hierop zou een internationale arbitrage van het betwiste grensgebied moeten volgen. Men lijkt echter ieder gezichtsverlies te willen vermijden. Een hervatting van de bloedige strijd, die gelijkenis vertoont met de loopgraven-slagen uit de Eerste Wereldoorlog, lijkt dan ook waarschijnlijk.

Liberia, Nigeria, Somalië, Zimbabwe en Ivoorkust

Voorts werd aandacht besteed aan een aantal landen die een sleutelrol spelen in stabiliteitsvragen in hun regio's. Dit betrof onder meer Liberia, waar het regime van Charles Taylor een onmiskenbare bedreiging vormt voor Sierra Leone en Guinée. In Nigeria is onder de vorig jaar verkozen president Obasanjo een moeizaam democratisch hervormingsproces gestart, maar regionale en factionele krachten lijken vooralsnog hun eigen spelregels te willen maken. De dreiging van een intern conflict is dan ook aanwezig. In de Hoorn van Afrika blijft Somalië een geval apart: na de totale ineenstorting van de Somalische staat krijgen langzaam verschillende regionale bestuursvormen gestalte, die op termijn wellicht een grotere stabiliteit kunnen bewerkstelligen.

1.4 Russische Federatie

Gezien het grote belang voor de stabiliteit en de veiligheid in Europa worden de ontwikkelingen in de Russische Federatie (RF) gevolgd. Aandacht werd besteed aan de politieke en economische ontwikkelingen, de politieke stabiliteit in Rusland en de situatie binnen de Rus-

sische krijgsmacht. In dat kader zijn analyses opgesteld over het defensie- en veiligheidsbeleid, de defensie-inspanning, wapenbeheersing, de Russische reactie op de uitbreiding van de Navo, de Russische opstelling inzake de Kosovo-crisis, de situatie in de Noord-Kaukasus en de relaties tussen Rusland en de overige staten van het Gemeenebest van Onafhankelijke Staten (GOS). De MID besteedde voorts aandacht aan de verspreiding van (de kennis over) nucleaire, biologische en chemische wapens.

Conventionele en nucleaire strijdkrachten

De pogingen om Ruslands krijgsmacht te hervormen naar een kleiner, maar moderner leger, hebben tot dusver weinig resultaat geboekt. Rusland blijft kampen met een wanverhouding tussen de omvang van de krijgsmacht en de beschikbare financiële middelen. Rusland blijft daarom voor de keuze staan, of drastische verdere reducties van de krijgsmacht, of de financiële ruimte voor defensie wezenlijk te vergroten. Wederopbouw en modernisering van de krijgsmacht zijn grotendeels afhankelijk van substantiële economische groei en zal daarom zeker niet voor 2005 plaatsvinden.

Hoewel ook de nucleaire strijdkrachten door afschrijving, ontwapeningsakkoorden en geldgebrek aan erosie onderhevig zijn, genieten in het bijzonder de Strategische Rakettroepen (uitgerust met Intercontinental Ballistic Missiles; ICBM's) prioriteit in de toebereiding van financiële middelen. Rusland blijft hierdoor ook op langere termijn de tweede kernmacht in de wereld.

Nucleaire afschrikking neemt in het Russische veiligheidsdenken een steeds prominentere plaats in. Rusland heeft afstand genomen van de 'no first use'-doctrine. Kernwapens dienen niet alleen nucleaire, maar ook grotere conventionele conflicten af te schrikken. Men lijkt geneigd de inzetcriteria van kernwapens minder specifiek te verwoorden, waarmee de onzekerheid bij een eventuele tegenstander omtrent een nucleaire slag wordt vergroot. Tevens zouden tactische kernwapens op verschillende dreigingsniveaus, waaronder ook in regionale en lokale conflicten, kunnen worden ingezet. Rusland benadrukt dat het kernwapen, als het wordt ingezet, vooral dient om een eenmaal ontbrand conflict in een zo vroeg mogelijk stadium tot een einde te brengen.

Al met al is het de verwachting dat - ook op de langere termijn - de mogelijkheden van Rusland om het offensieve vermogen te vergroten, beperkt zullen blijven.

Houding tegenover het Westen

De Navo-acties tegen de Federale Republiek Joegoslavië hebben de antiwesterse (anti-Amerikaanse, anti-Navo) sentimenten in Rusland vorig jaar sterk doen toenemen. Sinds het einde van de Koude Oorlog zijn de betrekkingen tussen Rusland en het Westen niet meer zo koel geweest. Het gewapend optreden van de - uitgebreide - Navo, de aanvaarding door het bondgenootschap van een nieuw Strategisch Concept en de verslechterde veiligheidssituatie in de Noord-Kaukasus (Dagestan, Tsjetsjenië) hebben geleid tot een aanscherping van de veiligheidsdoctrine en het voornemen de defensie-inspanning drastisch te verhogen.

Of het vervroegde aftreden van president Jeltsin een fundamentele koerswijziging in het defensie- en veiligheidsbeleid zal inhouden, is niet waarschijnlijk. Wel is een assertievere, nationalistischere houding ten aanzien van het Westen te verwachten, vergezeld van pogingen om Ruslands strijdkrachten te versterken.

Het staat te bezien of Jeltsins opvolger zich ook in zijn daden zal laten leiden door de antiwesterse wind die vorig jaar is opgestoken, of dat hij, zich bewust van Ruslands beperkte speelruimte, kiest voor een pragmatischer opstelling. Deze zou het meest zichtbaar tot uiting komen in een volledig herstel van de betrekkingen met de Navo en een coöperatievere opstelling inzake wapenbeheersing c.q. reductie.

Door falende exportcontrole en de weinig rooskleurige economische situatie, die gekenmerkt wordt door corruptie en slechte vooruitzichten voor wetenschappelijk en technisch personeel, zal Rusland een bron van zorg blijven waar het de proliferatie betreft van aan massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen, gerelateerde kennis, technologieën en materialen.

Conflictgebieden

In de RF speelt zich in de Noord-Kaukasus een aantal slepende conflicten af. Enkele deelrepublieken in deze regio, zoals Dagestan, Noord-Ossetië en Ingoesjetië, kampen met grote interne instabiliteit of zijn in onderling conflict verwickeld.

Naar aanleiding van een aantal bomaanslagen in september vorig jaar, waarvoor Tsjetsjeense extremisten verantwoordelijk worden gehouden, heeft Moskou onder het mom van een antiterroristische operatie opnieuw besloten tot een militaire campagne tegen de afvallige republiek Tsjetsjenië. De crisis bood opvolger van Jeltsin, Poetin, de gelegenheid zich als krachtadig leider te profileren. Moskou lijkt te hebben geleerd van de vorige Tsjetsjeense oorlog (1994-1996). Zo is de coördinatie in de commandovoering verbeterd en wordt de informatiestroom over het conflict beter gecontroleerd. Of het zal lukken om de republiek te pacificeren, is evenwel twijfelachtig. Een duurzame politieke (sociaal-economische) oplossing voor het conflict is niet in zicht. Aanhoudende instabiliteit in de regio is derhalve te verwachten.

De rest van voormalig Sovjet-Unie

Rusland maakt zich zorgen over de toenemende dreiging van islamitisch extremisme in de Kaukasus en Centraal-Azië. Met name voor de voormalige Sovjetrepublieken in Centraal-Azië vormt de opkomst van dit extremisme een steeds grotere bedreiging. Hoewel de diverse regeringsleiders met harde hand de invloed van verschillende groepen extremisten binnenslands trachten te bestrijden, vormen vooral de grensoverschrijdende activiteiten van deze groepen een gevaar voor de stabiliteit in de regio. Ondanks het streven om ook op veiligheidsgebied onafhankelijker van de RF te worden, beseffen de landen in de regio terdege dat deze bedreiging niet zonder militaire hulp uit Moskou kan worden bestreden.

Veel van de in 1991 onafhankelijk geworden Sovjetrepublieken kampen net als Rusland met aanhoudende politieke en economische instabiliteit.

De economische gebondenheid aan de RF vormt een rem op het toenemende streven van een aantal voormalige Sovjetrepublieken om zich aan de Russische invloedssfeer te onttrekken. Enkele van deze landen (met name een aantal Trans-Kaukasische en Centraal-Aziatische staten) trachten onafhankelijk van Moskou, door middel van de exploitatie en het transport van de in de regio van de Kaspische Zee gelegen energievoorraden, hun noodlijdende economieën te stimuleren. De routes van de pijpleidingen waardoor deze voorraden momenteel naar afnemers in met name het Westen worden getransporteerd c.q. in de toekomst getransporteerd moeten gaan worden, vormen de inzet van een strategisch steekspel tussen een groot aantal partijen. Afgezien van de direct betrokken landen trachten ook de RF, het Westen, China, Turkije, Pakistan en Iran hun economische en politieke belangen in de regio zeker te stellen.

Oekraïne

Oekraïne zal ook de komende jaren in politiek opzicht balanceren tussen de RF en het Westen.

Belarus (Wit Rusland)

Belarus en de RF streven, mede bij wijze van compensatie voor Navo-uitbreiding, naar intensievere samenwerking die vooralsnog vrijwel alleen op militair terrein betekenis heeft. Volledige politieke en economische integratie van beide staten in de nabije toekomst lijkt niet in zicht.

Armenië en Azerbeidzjan

Tussen Armenië en Azerbeidzjan bestaan al jaren grote spanningen om de status van de door etnische Armeniërs bewoonde enclave Nagorno-Karabach en het feit dat Armenië een groot deel van het Azerbeidjaanse grondgebied bezet houdt. Georgië heeft te maken met een aantal opstandige regio's (Abchazië en Zuid-Ossetië) dat zich aan het centrale gezag heeft onttrokken. Ook de in Moldavië gelegen regio Trans-Dnjestrië heeft een autonome status en de problemen rond de in het gebied gelegerde Russische eenheden en de grote hoeveelheden Russische munitie zijn nog steeds niet opgelost. In Tadzjikistan blijft, ondanks het redelijk succesvolle vredesproces, de situatie gespannen door onderling rivaliserende facties die naar de macht streven.

Moskou gebruikt het bestaan van deze conflicten om invloed te kunnen blijven uitoefenen op de ontwikkelingen in het zogenoemde 'nabije buitenland'. Ondanks de inzet van de VN en de OVSE in de verschillende conflictgebieden zijn op de korte termijn daarom ook geen doorbraken te verwachten.

1.5 Caribisch Gebied en Latijns Amerika

De veiligheidssituatie van de overzeese Koninkrijksdelen en de daar aanwezige onderdelen van de Nederlandse krijgsmacht waren ook in 1999 aanleiding om de veiligheidspolitieke en militaire ontwikkelingen in het Caribisch Gebied en Latijns Amerika te volgen. Hierbij werd in het bijzonder aandacht besteed aan potentiële externe dreigingen en risico's voor de Nederlandse Antillen en Aruba, alsmede risico's voor de veiligheid van Nederlandse militairen in het gebied.

De interne ontwikkelingen in een aantal landen in de regio en de rol van de georganiseerde criminaliteit vormen een (potentiële) dreiging voor de Koninkrijksbelangen. Vanuit dit perspectief werd ook bijzondere aandacht besteed aan de machtswisseling in Venezuela en het aarzelend begin van een vredesproces in Colombia. Daarnaast vroeg een maritiem territoriaal geschil tussen Honduras, Nicaragua en Colombia eind 1999 extra aandacht.

Venezuela

In Venezuela vormt het aan de macht komen van de voormalige couppeleger Chávez, gekoppeld aan zijn autoritaire wijze van optreden, zijn radicale hervormingsplannen en grens-overschrijdende ambities voor een Bolivariaanse regionale integratie onder zijn leiding een potentiële bron van instabiliteit in de regio. Er is reeds sprake van een (vooral nog beperkte) uitstroom van kapitaal naar onder meer de Nederlandse Antillen en Aruba, terwijl op termijn rekening moet worden gehouden met sociale en politieke spanningen die tot een uitstroom van (economische) vluchtelingen zouden kunnen leiden. Het is denkbaar dat één en ander de komende jaren tot maatregelen van de Venezolaanse regering en spanningen tussen Venezuela en de overzeese Koninkrijksdelen kan leiden.

Colombia

In Colombia werd in 1999 mede door een gewijzigd militair optreden en structurele verbeteringen in de strijdkrachten vooruitgang geboekt bij de bestrijding van de guerrilla-bewegingen, waardoor deze voor het eerst sinds jaren terreinverlies lijken te hebben geleden. Waarschijnlijk heeft dit ertoe bijgedragen dat inmiddels vredesonderhandelingen van de grond zijn gekomen. Daarentegen is ondanks bestrijdingsmaatregelen van de Colombiaanse regering de cocateelt sterk toegenomen. Vanwege de nauwe banden tussen de drugskartels en guerrilla-bewegingen kan een succesvol verloop van het vredesproces op termijn leiden tot vermindering van drugshandel en wapensmokkel in het Caribisch Gebied. Gelet op de situatie eind 1999 was de verwachting dat het vredesproces nog jaren zou vergen en dat mede daarom op korte termijn geen radicale verandering van de situatie is te verwachten. Dit betekent voornamelijk dat Colombia één van de onveiligste landen in de regio blijft, waar het voor buitenlanders vanwege het grote aantal moorden en ontvoeringen in grote delen van het land slecht toeven is.

1.6 Zuid en Oost Azië

De interne ontwikkelingen in een aantal landen in de Aziatische regio vormden ook in 1999 aanleiding om de veiligheidspolitieke en militaire ontwikkelingen in de regio te volgen. Niet zózeer de lokale conflicten, als wel de mogelijke escalatie van een conflict en de daaruit voortvloeiende dreiging voor met name de politieke en economische verhoudingen in de regio zelf, evenals de potentiële bedreiging van Nederlandse belangen waren hierbij van belang. Vanuit dit perspectief werd dan ook aandacht besteed aan het democratiseringsproces in Indonesië en de voortdurende spanningen in de relatie tussen India en Pakistan. Ook werd aandacht besteed aan de Volksrepubliek China en een maritiem conflict rondom het Koreaans schiereiland.

1.7 Proliferatie

De vervaardiging en verspreiding van massavernietigingswapens en overbrengingsmiddelen zoals ballistische raketten, kruisvluchtwapens en onbemande vliegtuigen, zullen de komende jaren een bron van zorg blijven. Non-proliferatieregimes alléén bieden geen sluitende bescherming. Proliferatielanden vinden steeds wegen om aan middelen en

materialen te komen voor hun programma's. Aanvullende maatregelen blijven dan ook nodig.

Chemische wapens

Vooral Syrië heeft in de afgelopen jaren een belangrijke impuls gegeven aan zijn chemische-wapensprogramma. Zo zal het Syrische arsenaal binnenkort zijn gebaseerd op twee strijdmiddelen: het persistente VX en het vluchtige (niet persistente) Sarin. Syrië heeft het Chemische Wapensverdrag niet getekend. Aangenomen wordt dat Iran, dat het verdrag overigens wel heeft ondertekend, toch een zekere chemische wapencapaciteit zal trachten te behouden. Irak is onder het Unscop inspectieregime grotendeels van haar chemische wapens en bijbehorende productiemiddelen ontdaan. Toch heeft Irak in de nadagen van de Golfoorlog een aanzienlijke restcapaciteit aan chemische wapens kunnen achterhouden. Ook zijn de kennis en kunde om deze wapens te produceren intact gebleven en bezit het land voldoende alternatieve mogelijkheden om de productie van chemische wapens te hervatten. Het Libische chemische-wapensprogramma heeft de laatste jaren weinig verandering laten zien. De productiecapaciteit wordt echter in stand gehouden.

Biologische wapens

De belangrijkste risicolanden zijn eveneens actief op het gebied van de biologische wapens. Het betreft in meer of mindere mate Iran, Irak, Syrië, Libië en Noord-Korea. De meest actieve landen zijn Iran en Syrië. Het risico van biologische wapens zal in de nabije toekomst toenemen. Voor een deel is dit het gevolg van de toegenomen beschikbaarheid van biotechnologische kennis en materialen.

Nucleaire wapens

Op nucleair gebied zal het Iraanse militaire nucleaire programma ook in de toekomst de aandacht blijven vragen. Inzake het Noord-Koreaanse nucleaire programma is niet duidelijk of dit land werkelijk al over inzetbare nucleaire wapens beschikt of dat

er slechts sprake is van voldoende onopgewerkte splijtstof om op termijn zulke wapens te kunnen produceren. De soms hoog oplopende Indiaas-Pakistaanse tegenstellingen zullen op de achtergrond altijd een zeker nucleaire dimensie met zich mee blijven dragen.

Overbrengingsmiddelen

De ontwikkelingen op het gebied van de overbrengingsmiddelen rechtvaardigen de nodige aandacht. De testlanceringen van de Iraanse Shahab-3, de Noord-Koreaanse Taepo Dong en de Pakistaanse Ghauri raket illustreren dit. Deze raketten, die waarschijnlijk snel operationeel zullen worden, hebben een bereik van meer dan 1000 kilometer. Voorts wordt met name in Iran en in Noord-Korea aan programma's gewerkt die raketten een bereik van 2000 tot 4000 kilometer moeten geven.

1.8 Ruimtevaart

Recente gewapende conflicten tonen aan dat meer en meer gebruik wordt gemaakt van in de ruimte gestationeerde hulpmiddelen. Het gebruik van satellietverbindingmiddelen en satellietnavigatie is niet meer weg te denken bij operationeel optreden, commandovoering en informatievoorziening. Hoge resolutie fotografie uit de ruimte is sinds oktober 1999 voor iedereen commercieel verkrijgbaar. In de komende jaren zullen meer aanbieders dan voorheen met foto's, gemaakt door militaire spionagesatellieten, op de markt actief worden. Ook in niet reguliere uitingen van geweld zoals terrorisme, militant activisme, etc. wordt van deze middelen gebruik gemaakt. Vooral het gebruik van satellietcommunicatie en -navigatie neemt explosief toe. Echter, door de Navo aangeduide risicolanden, waaronder bijvoorbeeld Iran, gaan eveneens over tot het ontwikkelen en in gebruik nemen van aan militair gebruik gerelateerde satellieten.

Daarbij is aangetoond dat Rusland, China en India landen in het Midden-Oosten niet alleen ondersteunen met ruimtevaartbeelden die geschikt zijn voor planning (cartografie) maar eveneens ruimtevaarttechnologie (waaronder rakettechnologie, satelliettechnologie en sensoren) leveren aan deze landen.

Ook worden er over de hele wereld tegenmaatregelen ontwikkeld om combattanten het eigen gebruik van deze middelen te ontzeggen, dan wel deze te degenereren. Het blijkt bijvoorbeeld dat er eenvoudige apparatuur is ontwikkeld waarmee in een straal van meer dan honderd

kilometer het Amerikaanse GPS navigatiesysteem effectief gestoord kan worden.

Om de Nederlandse krijgsmacht op dit gebied zo goed mogelijk van advies te kunnen dienen, wordt in nauwe samenwerking met Navo-partners op het gebied van ruimtevaartinlichtingen een zo compleet mogelijk beeld bijgehouden. Hierbij ligt de nadruk op landen die direct of indirect met behulp van ruimtevaartmiddelen, of het ontzeggen daarvan, invloed uit kunnen oefenen op het opereren van de Nederlandse krijgsmacht en haar bondgenoten. Te denken valt hierbij onder meer aan China dat landen in het Midden-Oosten ondersteunt met ruimtevaartbeelden.

2. CONTRA-INLICHTINGEN EN VEILIGHEIDSTAAK MID

De taak van de MID op het gebied van Contra-Inlichtingen- en Veiligheid (CIV) omvat de bevordering van de veiligheid van de defensie-organisatie. Daartoe zijn ook in 1999 in Nederland contra-inlichtingen- en veiligheidsonderzoeken verricht, gegevens verzameld en geanalyseerd om schade aan de veiligheid en paraatheid van de krijgsmacht te voorkomen, aanbevelingen gedaan om de beveiliging van gerubriceerde defensiegegevens te bevorderen, en is advies en assistentie op het gebied van militaire veiligheid verleend.

De activiteiten op het gebied van CIV worden ook uitgevoerd ten behoeve van het Nederlandse defensiepersoneel dat is gestationeerd op het grondgebied van de Navo-bondgenoten, danwel is ingezet in het kader van internationale crisisbeheersings-, vredes- en humanitaire (cvh-) operaties. Op de Nederlandse Antillen en Aruba beschikt de MID over een CIV-liaison. In nauwe samenwerking met de Koninklijke Marine en de Veiligheidsdiensten van de Nederlandse Antillen (VNA) en Aruba (VDA) wordt informatie verzameld en geanalyseerd over personen en ontwikkelingen die, gezien vanuit de wettelijke taakstelling van de MID, relevant zijn.

2.1 Vredesoperaties

In 1999 is de ondersteuning van het Nederlandse defensiepersoneel dat wordt ingezet in cvh-operaties vooral gericht geweest op de operaties in voormalig Joegoslavië. Met name de CIV-ondersteuning van de operatie in Kosovo heeft vorig jaar speciale aandacht gevergd. Ook aan de Nederlandse militairen die zijn ingezet in het kader van de VN-operatie in Cyprus heeft de MID op het gebied van CIV bijstand geleverd.

De MID verricht in verschillende fasen van de vredesmissies ondersteunende werkzaamheden. Voorafgaande aan de uitzending verricht de MID onderzoek naar CIV-risico's in het inzetgebied. Hierbij gaat het onder andere om de activiteiten van regionale inlichtingendiensten, alsmede van terroristische of criminele groeperingen. Met behulp van dreigingsanalyses

worden aan de departementsleiding en het Defensie Crisisbeheersingscentrum aanbevelingen gedaan voor een doeltreffende bescherming van de veiligheid van de eenheden ter plekke. Zo kan een doeltreffend veiligheidsbeleid worden geformuleerd en uitgevoerd.

Voorafgaande aan de uitzending wordt ook het betrokken personeel door de MID gebriefd over relevante CIV-aspecten in het operatiegebied. In deze briefing wordt uitvoerig aandacht besteed aan de personele en materiële veiligheid, de beveiliging van gerubriceerde gegevens, gedragingen met betrekking tot de lokale bevolking en in het operatiegebied voorkomende onveilige situaties. Ook wordt ingegaan op veiligheidsaspecten die relevant zijn voor het thuisfront.

Tijdens de uitzendperiode leverde de MID ook zelf personele ondersteuning aan vredesoperaties waaraan Nederland deelneemt. Aan de grotere eenheden (bataljon) en de Nederlandse Contingents-Commando's die zijn ingezet in Bosnië, Kosovo, en Macedonië is door de MID CIV-personeel toegevoegd. Ook is deelgenomen aan het "Allied Military Intelligence Battalion" (AMIB) van SFOR.

Ter plaatste zijn aan commandanten adviezen verstrekt op het gebied van militaire veiligheid, zijn elektronische veiligheidsonderzoeken uitgevoerd, veiligheidsincidenten in het inzetgebied nader onderzocht en zijn veiligheidsonderzoeken ingesteld naar lokaal ingehuurd personeel.

Aan het einde van de uitzendperiode is het betrokken personeel door de MID gedebriefd. Deze debriefing vond bij de eenheden in het inzetgebied plaats. Individueel roterend personeel werd zo spoedig mogelijk na terugkeer gedebriefd. Doel van deze debriefing is gegevens te verzamelen om een oordeel te kunnen geven over de situatie betreffende militaire veiligheid en contra-inlichtingen tijdens de missie. Tevens wordt vastgesteld in hoeverre extra maatregelen of onderzoek noodzakelijk zijn om gesignaleerde tekortkomingen uit de weg te ruimen.

Andere debriefings betroffen vorig jaar personeel van de Koninklijke Marechaussee dat ten behoeve van de beveiliging van de Nederlandse Ambassade te Algiers was ingezet, Nederlands UNTSO-

personeel (Midden-Oosten), en CMAC-medewerkers (Cambodja). In het kader van de voorbereiding op de vorig jaar nog voorziene Nederlandse defensiedeelname aan de VN-operatie in de Westelijke Sahara (Minurso) is het onderzoek naar de CIV-situatie aldaar voortgezet.

2.2 Militaire veiligheid

De MID heeft ook in 1999 binnen de krijgsmacht onderzoek verricht naar veiligheidsincidenten en voorvallen die de belangen van Defensie en in het bijzonder haar vitale bedrijfsprocessen kunnen schaden. Aandachtsgebieden zijn daarbij met name de veiligheid van personeel en defensiematerieel, alsmede de veiligheid van gerubriceerde defensiegegevens. MID-personeel verleent ook advies en assistentie aan de eenheden om de militaire veiligheid te bevorderen. In dat kader ondersteunen MID-medewerkers ook actief oefeningen van eenheden van de krijgsmacht in het buitenland, waaraan in de visie van de MID verhoogde veiligheidsrisico's (bijvoorbeeld op het gebied van inlichtingenactiviteiten door derden) zijn verbonden. Ook wordt door de MID bijstand verleend aan grote evenementen, waaronder Vlootdagen en Open Dagen, en aan defensie-evenementen zoals de Megafestatie.

2.3 Buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten

Buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten vormen nog steeds een risico voor Nederland en haar defensiebelangen. Voor zover deze activiteiten zich richten op de krijgsmacht, zijn zij een punt van aandacht voor de MID. Op dit terrein is sprake van een nauwe samenwerking met de BVD. Bij het verzamelen van informatie werd door buitenlandse diensten gebruik gemaakt van heimelijke methodieken. Bij de verschillende vredesoperaties waaraan Nederlandse militairen deelnemen, kon eveneens een belangstelling van de inlichtingendiensten uit de regio worden vastgesteld. Met gerichte activiteiten tracht de MID het werk van deze diensten te frustreren en het weglekken van informatie te voorkomen.

2.4 Terrorisme

In beginsel valt terrorismebestrijding in Nederland buiten het takenpakket van de MID. In gevallen dat een mogelijke bedreiging van de defensiebelangen in Nederland of het buitenland aan de orde kwam, is samengewerkt met de BVD of buitenlandse zusterdiensten. In 1999 deden zich in het kader van de Kosovo-campagne enkele bedreigingen voor. Aan het in kaart brengen van de potentiële terroristische dreiging tegenover KFOR heeft de MID veel aandacht besteed. De MID heeft het onderzoek

naar het mogelijke gebruik in de toekomst van massavernietigingswapens door terroristen voortgezet.

2.5 Fundamentalisme

De aandacht van de MID gaat met name uit naar gewelddadige, extreem-fundamentalistische groeperingen in crisisgebieden, die een bedreiging vormen of kunnen vormen voor de veiligheid van aldaar ingezet Nederlands defensiepersoneel. Het risico vanuit bepaalde verschijningsvormen van het fundamentalisme voor defensiebelangen lijkt met name bij cvh-operaties in het buitenland toe te nemen.

2.6 Anti-militarisme

In 1999 eisten anti-militaristische acties wederom de aandacht van de MID op. Het aantal geregistreerde acties is ten opzichte van de voorgaande jaren opnieuw gestegen. In totaal werden 142 acties geregistreerd (in 1998 waren dat er nog 105; in 1997: 80). Wezenlijk nieuwe actievormen werden in 1999 niet vastgesteld. De totale uitbanning van kernwapens in het jaar 2000 was het belangrijkste thema bij de acties. De acties hebben zich vorig jaar met name gericht tegen objecten en installaties van de Koninklijke Luchtmacht. Naast de door de anti-militaristen gebruikelijk gehanteerde actiemethodes als knip-, klad-, vernielings- en bezettingsacties, is er één inbraak met vernieling gepleegd. De kleine groep anti-militaristen, die al jarenlang betrokken is bij tegen Defensie gerichte vernielingsacties, wordt hiervoor verantwoordelijk gehouden.

2.7 Rechts-extremisme

In 1999 zijn opnieuw enkele rechts-extremistische uitingen binnen Defensie door de MID vastgesteld. Er kon niet geconstateerd worden dat daarbij sprake was van een politiek geïnspireerd optreden. Veelal was sprake van 'macho' dan wel wangedrag. Er is geen sprake van een toename van het aantal rechts-extremistische uitingen binnen de krijgsmacht. Op het terrein van het onderzoek naar rechts-extremisme hebben de MID en de BVD in 1999 een goed samenwerkingsverband ontwikkeld.

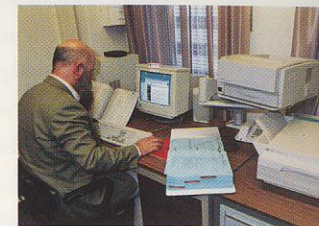
2.8 Informatiebeveiliging

De betrouwbaarheid van informatie en de integriteit van informatie-infrastructuren is voor Defensie steeds belangrijker geworden. Vooral in het licht van de afhankelijkheid van de bedrijfsprocessen van het ministerie van Defensie van een betrouwbare werking van de geauto-

matiseerde informatievoorziening, is de informatie-infrastructuur van de defensie-organisatie in crisismoments, maar ook in vreedstijd kwetsbaar.

In 1999 heeft met name onderzoek plaatsgevonden naar de beveiligingsrisico's en -mogelijkheden van Microsoft Windows NT. Voorts heeft de MID de beveiliging van informatiesystemen in de krijgsmacht daadwerkelijk getoetst door middel van de inzet van een zogenoemd 'Red-team'. Beveiliging van geautomatiseerde informatievoorziening bij Defensie verdient meer aandacht.

In het kader van de reorganisatie van de MID is besloten de activiteiten van de MID gericht op informatiebeveiliging te concentreren binnen een nieuw Bureau Beveiliging Materieel en Gegevens. Dit bureau zal zich richten op het vaststellen en bewaken van de betrouwbaarheid van de beveiliging van gegevens (fysiek & elektronisch opgeslagen, verwerkt) en materieel (inclusief daarin opgeslagen gegevens). Het betreft hier zowel materieel en gegevens in gebruik bij het ministerie van Defensie, als gegevens die in het kader van gerubriceerde, danwel gevoelige defensieopdrachten bij civiele bedrijven zijn geplaatst.

2.9 Industrieveiligheid

De MID ontwikkelt beleid, initieert onderzoek en oefent controle uit bij Nederlandse bedrijven die, al dan niet in internationaal verband, gerubriceerde defensieopdrachten uitvoeren. De MID verleent assistentie en advies aan deze Nederlandse bedrijven op het terrein van industrieveiligheid, onder meer bij het opstellen van bedrijfsbeveiligingsplannen.

Door het uitvoeren van inspecties wordt door de MID actief toegezien op een doeltreffende uitvoering van de geldende beveiligingsvoorschriften binnen de bedrijven. In 1999 zijn door de MID negen inspecties/controles bij bedrijven uitgevoerd. Dertien maal werd door bedrijven een (vermeend) veiligheidsincident gemeld. Eén daarvan gaf aanleiding tot het instellen van een nader onderzoek. De onstuimige groei van de informatie-technologie en de ontwikkeling van de elektronische snelwegen dragen ertoe bij dat steeds meer informatie langs elektronische weg wordt uitgewisseld. Goedgekeurde beveiligings soft- en hardware om gerubriceerde informatie op veilige wijze over te kunnen dragen verdient meer aandacht.

Mondialisering en rationalisatie van de defensie-industrie alsmede de toenemende integratietendenzen binnen de Europese militaire industrie hebben geleid tot nieuwe, veelal complexe beveiligingsbehoeften. Ook het vrije verkeer van kapitaal en arbeid, zoals vastgelegd in de EU regelgeving, heeft daartoe sterk bijgedragen. Bij specifieke samenwerkingsprojecten op militair-industrieel gebied die worden uitgevoerd binnen EU of NAVO-landen, kan behoefte ontstaan aan expertise van personen en bedrijven uit andere, niet

rechtstreeks bij deze projecten betrokken, landen. De noodzakelijke beveiliging van gerubriceerde nationale gegevens kan daarbij een belemmerende factor vormen. In verband met de voorgenomen toetreding van Nederland tot de Europese OCCAR-organisatie is de MID uitgenodigd deel te nemen in het comité, dat belast is met het opstellen van specifieke beveiligingsregelgeving t.b.v. OCCAR-programma's.

De MID neemt actief deel aan het internationale overleg over industrieveiligheids-vraagstukken. Dit overleg vindt niet alleen bilateraal plaats met partnerorganisaties, maar ook in de "Multinational Industrial Security Working Group" (MISWG), waaraan vertegenwoordigers uit vrijwel alle Navo-landen deelnemen. Ook in het kader van de Navo is industrieveiligheid een actueel onderwerp waaraan grote aandacht wordt besteed. De bestaande Navo-regelgeving op dit terrein wordt momenteel geactualiseerd. De MID heeft daarbij een adviserende taak.

2.10 Exportcontrole en proliferatie van conventionele wapens

De MID heeft een adviserende taak in het kader van de export van strategische goederen. De MID heeft in 1999 wederom een aantal adviezen verstrekt aan het ministerie van Economische Zaken ten aanzien van concrete aanvragen voor exportvergunningen en zogenoemde sondages.

In 1999 heeft de MID geparticipeerd in de interdepartementale voorbereiding en in de Nederlandse delegatie bij de vergaderingen van het Wassenaar Arrangement. Het in het kader van de "General Working Group" gehouden inlichtingenoverleg lijkt langzamerhand haar nut te bewijzen. Was in 1998 nog sprake van informatie-uitwisseling van algemene aard, in 1999 werd specifiekere informatie uitgewisseld over betrokkenheid van staten, organisaties, natuurlijke en rechtspersonen bij legale en illegale transacties die een bedreiging zouden kunnen vormen voor de internationale vrede en veiligheid. De MID zal aan het zogeheten inlichtingenoverleg samen met de BVD een actieve bijdrage blijven leveren.

De MID heeft actief deelgenomen aan de besprekingen over de herzieningen van de controlelijsten in het kader van de "Expert Group". Eind 1999 werd in de VS aangekondigd dat het exportbeleid ten aanzien van cryptografische producten gewijzigd zou gaan worden. De beleidswijziging komt er op neer dat de bedrijven na een technische beoordeling

van de producten door de overheid gebruik kunnen maken van de zogenoemde "no licence required" procedure. Deze procedure betekent dat het specifieke product wereldwijd (met uitzondering van een aantal landen) zonder voorafgaande toestemming mag worden geëxporteerd naar civiele eindgebruikers.

Naast de proliferatie van massavernietigingswapens wordt ook de ongewenste verspreiding van conventionele wapens door diverse internationale vertegenwoordigers onderkend als een specifiek aandachtsg gebied. Enerzijds is het inzichtelijk maken van legale en illegale wapenstromen en de daarbij betrokken partijen een punt van aandacht. Anderzijds dienen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten zich te richten op technologische ontwikkelingen, specifieke wapenprogramma's en slagorde-gegevens. Het inzicht in de feitelijke wapenstromen naar bepaalde regio's kan mede van invloed zijn op de wijze van inzet van Nederlandse eenheden in het kader van crisisbeheersingsoperaties.

Uit open en gesloten bronnen is ook in 1999 gebleken dat (heimelijke) leveranties hebben plaatsgevonden naar diverse partijen in spanningsgebieden. Met name de republieken van de voormalige Sovjet-Unie spelen daarbij een rol, zowel in de rol van primaire leverancier als die van intermediair. In de meeste gevallen is er geen sprake van directe betrokkenheid van de autoriteiten, maar vinden deze activiteiten plaats door de georganiseerde misdaad die goede ingangen heeft bij de overheden.

2.11 Veiligheidsonderzoeken

De Wet veiligheidsonderzoeken (Wvo) voorziet in een procedure voor het uitvoeren van veiligheidsonderzoeken naar personen die een vertrouwensfunctie (gaan) vervullen (zie tabel en grafiek) bij Defensie. Daarnaast worden door de MID veiligheidsonderzoeken ingesteld naar personen in het kader van de toegang tot militaire installaties en het verrichten van werkzaamheden op of aan militaire installaties.

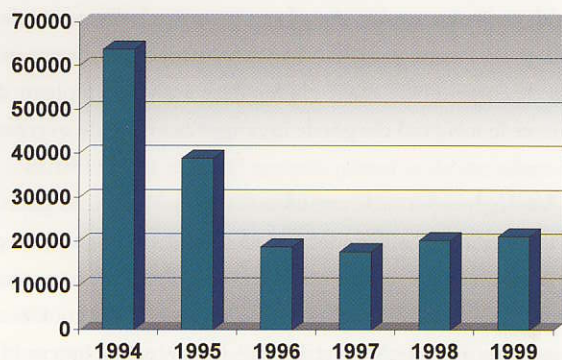
In 1999 voerde de MID 21.324 onderzoeken uit (zie tabel en grafiek). Verreweg het grootste deel daarvan (ruim 80%) had betrekking op de werving van nieuw personeel voor Defensie. De stijging van het aantal onderzoeken ten opzichte van 1998 met 1000 werd voornamelijk veroorzaakt door de toegenomen wervingsinspanningen voor BBT-militairen ten behoeve van de Koninklijke Marechaussee en de Koninklijke Landmacht. In de periode april-augustus 1999 hebben zich binnen de

MID ernstige automatiseringsproblemen voorgedaan die tot vertragingen hebben geleid bij het uitvoeren van de veiligheidsonderzoeken. Deze problemen zijn sindsdien opgelost.

Aan 62 sollicitanten naar een militaire functie werd, met name op grond van justitiële antecedenten, de verklaring van geen bezwaar tegen het vervullen van een vertrouwensfunctie geweigerd. Bij sollicitaties naar een burgerfunctie gebeurde dit in vijf gevallen. In drie gevallen werd de verklaring van geen bezwaar ingetrokken. Negen personen dienden een bezwaarschrift in tegen de weigering of intrekking van de verklaring. In zeven zaken werd het bezwaar afgewezen, in twee zaken werd de verklaring van geen bezwaar alsnog afgegeven.

Overzicht veiligheidsonderzoeken in aantallen

JAAR	1994	1995	1996	1997	1998	1999
	63749	39011	18922	17817	20364	21324

2.12 Vertrouwensfuncties

De minister van Defensie stelt de vertrouwensfuncties bij het ministerie vast door middel van een aanwijzingsbesluit. Het aantal vertrouwensfuncties heeft de afgelopen jaren geen grote wijzigingen ondergaan. Bij het ministerie van Defensie is nog steeds elke militaire functie een vertrouwensfunctie. Circa 80% van het aantal burgerfuncties is aangewezen als vertrouwensfunctie.

Overzicht vertrouwensfuncties in aantallen

JAAR	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Militairen	73.340 ¹⁾	67.930	56.987	56.166	54.853 ²⁾	54.636 ³⁾
Burgers (80%)	17.664	17.468	14.550	16.164	16.376	16.207

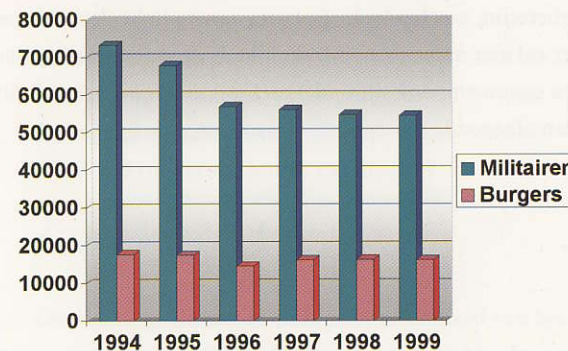
1) inclusief dienstplichtigen

2) verdeeld in BOT (Beroeps Onbepaalde Tijd) 33.320 en BBT

(Beroeps Bepaalde Tijd) 21.533

3) verdeeld in BOT (Beroeps Onbepaalde Tijd) 32.419 en BBT

(Beroeps Bepaalde Tijd) 22.217

In 1999 is het proces van herwaardering van vertrouwensfuncties bij de Centrale Organisatie afgerond. Bij het Defensie Interservice Commando (DICO) zijn in 1999 bij alle directies de vertrouwensfuncties aangewezen, voor de overige delen van het DICO gebeurt dit in 2000. Bij de krijgsmacht delen, behoudens de Koninklijke Marechaussee, is het onderzoek in 1999 voortgezet en zijn van diverse onderdelen de vertrouwensfuncties aangewezen. Bij de Koninklijke Luchtmacht zal dit proces naar verwachting in 2000 zijn afgerond. Bij de Koninklijke Marine en de Koninklijke Landmacht zal naar verwachting het herwaarderingproces in 2000 nog niet geheel kunnen worden voltooid. Reorganisaties binnen de krijgsmacht delen vormen een complicerende factor bij de herwaarderingsoperatie.

2.13 Projecten Verbetering uitvoering veiligheids- onderzoek

In het kader van het Reorganisatieproject MID is ook de wijze waarop de MID uitvoering geeft aan de taak betreffende het aanwijzen van vertrouwensfuncties en het verrichten van veiligheidsonderzoeken onderwerp van studie. Belangrijke factor hierbij is het grote belang dat door het ministerie van Defensie wordt gehecht aan een doeltreffende, en vooral ook tijdige, uitvoering van veiligheidsonderzoeken door de MID met het oog op een succesvolle werving van nieuw personeel door de krijgsmacht. In december 1999 is een werkgroep ingesteld die de taakuitvoering zal toetsen op doelmatigheid en effectiviteit. Aan de werkgroep wordt ook door vertegenwoordigers van andere defensie-instanties deelgenomen. Medio 2000 zal de werkgroep rapport uitbrengen.

Tevens wordt een nader onderzoek ingesteld naar de mogelijkheid tot verbetering van het bedrijfsproces van veiligheidsonderzoeken. In dat kader zal met name de noodzakelijke ICT-ondersteuning onder de loep worden genomen. Ook dit onderzoek zal nog in de eerste helft van 2000 worden afgerond.

3. BEDRIJFSVOERING

Personeel

De formatie van de MID bestond ultimo 1999 uit 738,5 vte'n (voltijdsequivalenten), waarvan 365 militaire en 373,5 burgerfuncties. De militairen zijn afkomstig uit alle vier de krijgsmachtdelen. De feitelijke bezetting is in de loop van het jaar gedaald tot 710 vte'n. Daarmee wordt vooruitgelopen op de reorganisatie die in 2000 wordt gerealiseerd (zie hoofdstuk 6) en kunnen toekomstige overtolligheidproblemen zo veel mogelijk worden voorkomen.

Financiën

In 1999 waren de uitgaven ten behoeve van de MID (in miljoenen gulden) als volgt verdeeld:

Bezoldiging burgers	32,9
Bezoldiging militairen	31,1
Overige personele kosten	4,3
Materieel (investeringen en exploitatie)	27,0
Totaal	94,3

Overigens geven deze cijfers geen reëel beeld van het structurele kostenniveau van de MID. In 1999 was er tegen de achtergrond van de voorgenomen reorganisatie en het onderzoek MASTERMIND (zie paragraaf Informatiemanagement en automatisering) sprake van een temporisering van voorgenomen investeringen.

Informatiemanagement en automatisering

Het primaire proces van de MID bestaat in essentie uit het verzamelen van gegevens en het verzorgen van verrijkte informatie als output in de vorm van inlichtingenproducten en veiligheidsadviezen. In een dergelijke situatie is een optimale inrichting en geautomatiseerde ondersteuning van werkprocessen essentieel.

Vanuit de wordingsgeschiedenis van de MID was er op het gebied van automatisering tot voor kort sprake van een versnipperde en daardoor moeilijk te beheersen situatie. De in gang gezette reorganisatie, in combinatie met de noodzaak om de geautomatiseerde systemen van de

MID millenniumbestendig te maken, hebben begin 1999 geleid tot een fundamentele aanpak. Met de benoeming van een informatiemanager, rechtstreeks onder de Directeur van de MID, is een integraal verbeterprogramma in gang gezet. Dit verbeterprogramma, genaamd MASTER-MIND, heeft een tweeledig doel:

- het creëren van een stabiele, beheersbare en millenniumbestendige situatie;
- het verbeteren van de informatievoorziening en het afstemmen daarvan op de nieuwe organisatie van de MID.

Het eerste doel is in 1999 grotendeels bereikt. Er is inmiddels sprake van een stabiele, goed beveiligde en uniforme inrichting van de kantoorautomatisering. Ook is de millenniumwisseling bij de MID genoeg probleemloos verlopen.

Voor het bereiken van het tweede doel is een plan opgesteld dat de komende jaren projectmatig zal worden uitgevoerd.

4. MEDEZEGGENSCHAP

Binnen de MID voert het hoofd van de dienst eenheid medezeggenschapsoverleg met het Onderdeeloverlegorgaan (OOO) en de Dienstcommissie (DC). De beide medezeggenschapsraden hebben er in 1998 voor gekozen om als geïntegreerd overleg (OOO/DC-MID) naar buiten te treden.

In 1999 stond het overleg met het OOO/DC-MID vooral in het teken van de reorganisatie. Met de dienstleiding is overeengekomen dat het OOO/DC-MID een formele rol heeft bij de voorbereiding van de reorganisatie. Naar aanleiding hiervan heeft het OOO/DC-MID advies uitgebracht over het plan van aanpak. Ook hebben leden van het OOO/DC-MID geparticipeerd in verschillende deelprojecten.

Het OOO/DC-MID heeft in twee termijnen inhoudelijk commentaar uitgebracht op het op 15 september 1999 uitgebrachte "Beleidsvoornemen tot reorganisatie van de MID". Dit commentaar is mede tot stand gekomen na consultatieronden voor het voltallige personeel. Het commentaar was vooral gericht op onduidelijkheden en de mate van onderbouwing van de gemaakte keuzen zoals deze in het voornemen waren verwoord. In de herziene versie van het beleidsvoornemen van december 1999 is een groot deel van het commentaar verwerkt. De verwachting is dat de vroegtijdige participatie van het OOO/DC in de planfase van de reorganisatie constructief kan bijdragen aan het verdere totstandkomingsproces.

5. ARCHIEVEN MID

Bewerking MID-archieven

De Centrale Archief Selectiedienst (CAS) constateerde in 1998 met de inventarisatie "Staat der archieven van de Militaire Inlichtingendienst" dat de omvang van de papieren archieven ongeveer 1500 meter bedroeg. Naar aanleiding daarvan heeft de CAS de verwachting uitgesproken dat de voorlopige beschrijving van alle papieren archieven zal worden afgerond in het jaar 2000. De bewerking beperkt zich voornamelijk tot archieven van voor medio 1996.

Aan de hand van de voorlopige beschrijving wordt de totale omvang en inhoud van het archief inzichtelijk gemaakt. De komende jaren worden de beschrijvingen definitief gemaakt, waarbij rekening zal worden gehouden met bewaartermijnen uit de nog vast te stellen selectielijst.

In 1999 is het rapport 'De militaire inlichtingendiensten, een institutioneel onderzoek naar het handelen van de overheid op het gebied van militaire inlichtingendiensten 1945-1999' gepubliceerd. Daarmee kan de behandeling door de Raad voor Cultuur van de reeds in 1998 ingediende concept-selectielijst worden afgerond.

In 1999 heeft de CAS de bewerking voltooid van de archieven van de Nederlandse Censurdienst/893 veldpost-censuurdetachement en van de archieven die betrekking hebben op Nederlands Oost-Indië, Nederlands Nieuw-Guinea en Korea. Over de overbrenging van deze archieven naar het Algemeen Rijksarchief vindt overleg plaats met de Rijksarchivaris.

Foto: Friedel Tahl Vakfotografie

Het onderzoek naar de digitale archiefbestanden en naar documenten, vastgelegd op microfilm, vordert eveneens. De CAS heeft de voorbereidingen van de bewerking van microfilms uitgevoerd. In Winschoten is een ruimte ingericht waar de films onder goed beveiligde omstandigheden kunnen worden bewerkt. De voorbereidingen zijn nu voltooid om daadwerkelijk met de beschrijving ervan te beginnen.

De coördinatie van deze en andere verbeteractiviteiten in het kader van het archiefbeheer vindt plaats in de stuurgroep Archieven MID.

In deze stuurgroep nemen, naast de vertegenwoordigers van de Militaire Inlichtingendienst, ook vertegenwoordigers deel van de Rijksarchiefdienst, de Centrale Archief Selectiedienst en de archiefdienst van het eigen departement.

Postregistratie en document management

In 1999 is een integraal geautomatiseerd postregistratiesysteem (X-Post) ingevoerd en in gebruik genomen. Daarmee werden tevens eventuele millenniumproblemen in de tot dan toe in gebruik zijnde postregistratiesystemen voorkomen. Met het systeem X-Post wordt de Defensiestandaard op het gebied van postregistratie gevolgd.

De komende jaren zal het gebruik van X-Post verder worden geoptimaliseerd, onder meer door de koppeling aan een systeem voor elektronische opslag en "retrieval" van documenten. Onder andere door de activiteiten ten behoeve van de Tijdelijke Commissie Besluitvorming Uitzendingen (TCBU) is hiermee veel ervaring opgedaan.

Ten behoeve van het onderzoek van de TCBU is in 1999 circa 40 meter archief bijeengebracht. Om het zoeken in deze verzameling te vergemakkelijken is het materiaal gescand en met behulp van Optical Character Recognition (OCR) toegankelijk gemaakt. Zowel de onderzoekers van de TCBU als die van het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie maken gebruik van dit medium om het voor hen relevante materiaal te selecteren. Voor de MID was deze werkwijze een goede mogelijkheid om ervaring op te doen voor inzet van deze techniek als ondersteuning van de dagelijkse werkprocessen.

6. REORGANISATIE VAN DE MID

Inleiding

1999 stond voor de MID in het teken van een interne reorganisatie. Deze reorganisatie vormt het sluitstuk van een proces van samenvoeging en centralisatie dat reeds in 1987 is gestart.

In een projectorganisatie, aangestuurd door een externe projectleider, is het afgelopen jaar een reorganisatievoorstel uitgewerkt, waarin de toekomstige structuur en werkwijze van de MID zijn vastgelegd. Dit voorstel, dat eind 1999 door de departementsleiding is goedgekeurd, leidt tot een verbeterde interne afstemming en transparantie in het primaire proces van de MID. In de beoogde situatie werkt de MID als een resultaatverantwoordelijke eenheid (RVE) binnen het ministerie van Defensie, een lijn die volledig aansluit bij het Beleid Bedrijfsvoering Defensie.

Uitgangspunten voor de werkwijze en de inrichting van de nieuwe MID

Het "Mission Statement" voor de MID in de nieuwe organisatie luidt:

"De MID is een flexibele, betrouwbare en unieke leverancier van kwalitatief hoogwaardige inlichtingen- en veiligheidsinformatie waarmee zij een bijdrage levert aan de efficiency en effectiviteit van het Nederlandse defensieapparaat en aan de internationale context waarin dit opereert. Over haar activiteiten legt zij op transparante wijze verantwoording af aan haar opdrachtgevers en behoeftestellers."

Transparantie en verantwoording, zowel naar binnen als naar buiten, zijn de belangrijkste peilers voor de toekomstige werkwijze en inrichting van de MID.

De MID verandert van een voornamelijk aanbodgestuurde dienst naar een vraaggeoriënteerde, klantgerichte organisatie. Om dit te bereiken is het noodzakelijk om het behoeftestellingsproces opnieuw vorm te geven en te institutionaliseren.

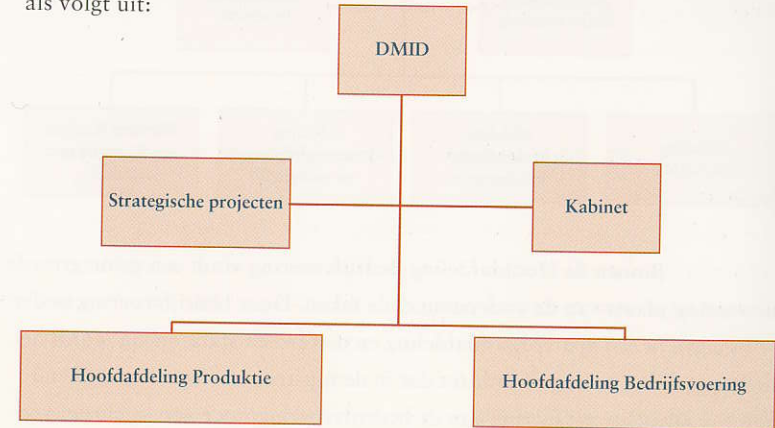
De behoeftestellers van de MID zijn de bewindslieden, de ambtelijke leiding, de Chef Defensiestaf (CDS), de bevelhebbers van de krijgsmacht-delen, andere ministeries, de Navo en (inter-)nationale neven- en zuster-diensten.

De jaarlijkse vaststelling van de inlichtingen- en veiligheidsbehoefte van Defensie (IVD) komt tot stand in overleg tussen de behoeftestellers en de MID, waarbij de wet, het Nederlandse veiligheids- en defensiebeleid en de taken van de krijgsmacht bepalend zijn.

In de nieuwe organisatie van de MID wordt een aparte afdeling belast met het onderhouden van de relatie met de behoeftestellers en het vertalen van de inlichtingen- en veiligheidsbehoefte naar de interne werkprocessen van de MID.

Organisatie en werkwijze van de nieuwe MID

De structuur van de nieuwe MID is een afspiegeling van de processen binnen de MID. Onderscheid wordt gemaakt tussen de primaire processen (verwerving, verwerking en distributie) en ondersteunende processen op het gebied van bedrijfsvoering. Het nieuwe organogram ziet er als volgt uit:

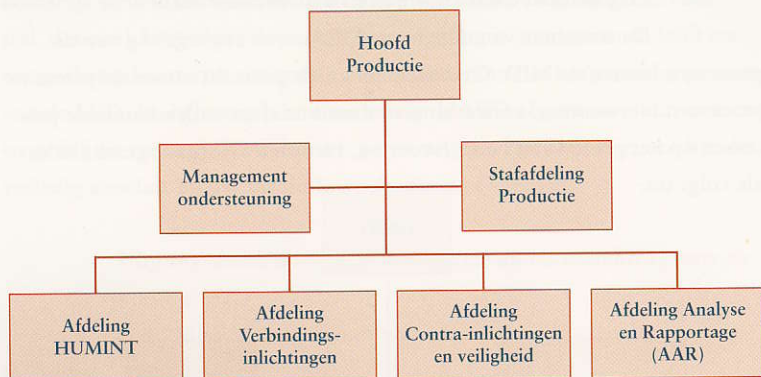

De dienstleiding van de MID wordt gevormd door de directeur en twee plaatsvervangend directeuren. De directeur is eindverantwoordelijk voor het functioneren van de dienst. De plaatsvervangend directeuren zijn ieder hoofd van een hoofdafdeling.

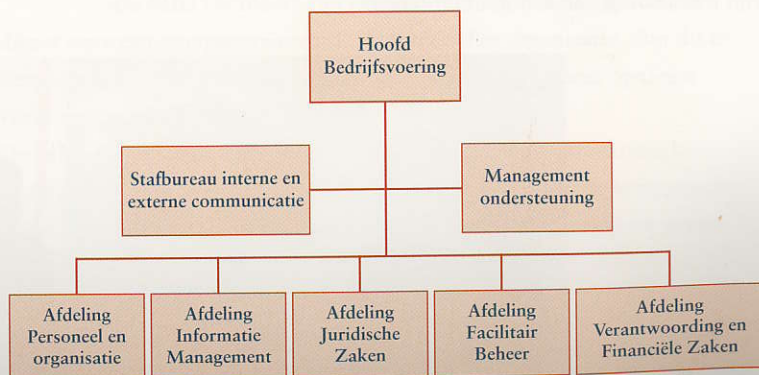

Binnen de Hoofdafdeling Productie vindt een volledig geïntegreerde uitvoering plaats van de primaire inlichtingen- en veiligheidstaken. De hoofdafdeling is verantwoordelijk voor de verwerving tot en met de vervaardiging en presentatie van producten die met de behoeftebestellers zijn overeengekomen. Daarbij hoort ook de zorg voor de afstemming met de behoeftebestellers over de eisen die aan de te leveren producten worden gesteld.

De structuur van de Hoofdafdeling Productie is als volgt:

Binnen de Hoofdafdeling Bedrijfsvoering vindt een geïntegreerde uitvoering plaats van de ondersteunende taken. Door bedrijfsvoering onder te brengen in een aparte hoofdafdeling en niet in een stafafdeling wordt het nevenschikte belang benadrukt dat in de topstructuur wordt toegekend aan een adequate uitvoering van de bedrijfsvoeringprocessen (inclusief verantwoording en control). Ook wordt met het onderbrengen van een afdeling Juridische Zaken binnen de Hoofdafdeling Bedrijfsvoering bereikt dat een interne toetsing kan worden gehouden op de wettelijke kaders waarbinnen de MID opereert. De Hoofdafdeling Bedrijfsvoering is als volgt gestructureerd:

Om van belang zijnde interne projecten binnen de MID van voldoende sturing en prioriteit te kunnen voorzien wordt in de nieuwe organisatie een Afdeling Strategische Projecten ingericht. Eén van die projecten is het realiseren van de reorganisatie.

Na invoering van de reorganisatie, die medio 2000 zijn beslag zal krijgen, bestaat de MID uit 691,5 vte'n. Vanuit de huidige organisatie zullen 34 vte'n, in het kader van de taakontvlechting, worden overgeheveld naar de krijgsmacht delen.

7. VERZOeken IN HET KADER VAN DE WET OPENBAARHEID VAN BESTUUR (WOB)

Algemeen

In 1999 zijn 15 verzoeken op basis van de Wet Openbaarheid van Bestuur (WOB) afgehandeld. Dit betrof naast inzageverzoeken in het eigen persoonsdossier tevens verzoeken (van met name journalisten) om inzage over bepaalde thema's zoals bijvoorbeeld: de MID-archieven, de reorganisatie van de MID en de MID-gespreksverslagen met betrekking tot vermeende rechts-extremistische gedragingen van enkele militairen. Daarnaast was de MID regelmatig betrokken bij de interdepartementale afstemming van verzoeken die bij andere ministeries waren ingediend en raakvlakken hadden met de MID. Eind 1999 is één bezwaarschrift tegen een afwijzende beschikking ingediend. Dit bezwaarschrift zal in 2000 worden afgehandeld.

Randvoorwaarde bij een verzoek

Bij een beslissing over een verzoek om inzage van het eigen persoonsdossier staat voorop dat iedere informatieverstrekking achterwege dient te blijven als daardoor het goed functioneren van de MID, en daarmee de veiligheid van de Staat, zou kunnen worden geschaad. Dit brengt met zich mee dat bronnen en werkwijzen, en ook het actuele kennisniveau van de MID geheim dienen te blijven. Er kan derhalve niet worden meege-deeld of er bij de MID met betrekking tot actuele dreigingen al dan niet gegevens over een persoon zijn geregistreerd.

Bij de afhandeling van verzoeken om inzage over een bepaald thema blijft verstrekking achterwege van documenten of passages uit documenten die zicht geven op de bronnen, werkwijze en actueel kennisniveau van de MID.

Klachten over de MID

In 1999 werd één klacht over de MID ingediend bij de Nationale Ombudsman. Volgens verzoeker, een afgewezen sollicitant, zou de MID in een vroegtijdig stadium belastende informatie over betrokkene hebben ingebracht in de selectieprocedure. De Nationale Ombudsman heeft de klacht ongegrond verklaard.

8. STURING EN CONTROLE

Ministeriële Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (MICIV)

Besluitvorming over de Inlichtingen- en veiligheidsdiensten vindt plaats in de MICIV.

De MICIV wordt voorgezeten door de Minister President. In de MICIV hebben zitting, de ministers van Defensie (verantwoordelijk voor de MID), Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (verantwoordelijk voor de BVD), Buitenlandse Zaken, Justitie, Economische Zaken, Financiën en Verkeer en Waterstaat. Daarnaast hebben als ambtelijk lid zitting in de MICIV de coördinator van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (tevens Secretaris-Generaal van het Ministerie van Algemene Zaken) respectievelijk de secretarissen-generaal van de diverse betrokken departementen alsmede de Directeur van de MID en het Hoofd van de BVD.

De MICIV is in 1999 vijfmaal bijeengekomen. Onderwerpen die tijdens deze vergaderingen aan de orde zijn geweest zijn onder meer het Voorstel van Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten, de Cryptoproblematiek en het Verdrag Cybercrime.

Het Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland (CVIN)

Het CVIN is het ambtelijk voorportaal van de MICIV. Daarin vindt onder meer de voorbereiding van het overleg in de MICIV plaats. Het CVIN wordt voorgezeten door de Coördinator van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. In het CVIN hebben de ambtelijk vertegenwoordigers zitting van het Ministerie van Algemene Zaken, Defensie (Directeur MID), Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (Hoofd BVD), Buitenlandse Zaken en Justitie. Andere departementen kunnen voor het overleg worden uitgenodigd, indien hen regarderende belangen in het geding zijn. Het CVIN is in 1999 12 maal bijeengekomen. Naast de voorbereiding voor de MICIV en de daarin te behandelen onderwerpen is onder meer gesproken over de proliferatie van massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen, de nationale en internationale dreigingen en de situatie in het voormalige Joegoslavië.

De Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

De commissie voor de inlichtingen- en Veiligheidsdiensten bestaat uit de fractievoorzitters van de vier grootste politieke partijen. In 1999 is twee maal overleg geweest met de commissie. De laatste maal is de commissie op bezoek geweest bij de MID. Aan de hand van een concrete casus (Kosovo) werd inzicht gegeven in de werkwijze van de MID. Tot slot heeft de minister in 1999 het niet-openbare deel van het MID jaarverslag vertrouwelijk naar de commissie gezonden.